

## PRED ZAČETKOM ŠOLSKEGA LETA

# Slovinci zahtevamo kulturno avtonomijo

## Roke proč od naše mladine! - Samouprava in Svobodno tržaško ozemlje

Slovenska kršč. soc. zveza v Trstu nas je naprosila, naj priobčimo sklep njenega odbora od 20. septembra, s katerim zahteva za tržaške Slovence kulturno samoupravo.

To nam daje povod, da razložimo našim bralcem, kaj je kulturna avtonomija in zakaj se moramo zanjo boriti.

Vzrok so v prvi vrsti žalostne razmere, v katerih živi slovensko šolstvo že eno stoletje v naših krajih. Slovenci so kakor vsi ostali prebivalci vselej plačevali davke, izvrševali vestno svoje državljske dolžnosti, a so kljub temu morali za vsako slovensko šolo stalno prosjati. Ko so nam dovolili kako učilnico, se je zmerom zdelo, da nam izkazuje milost.

Šole v Trstu so bile državne ali občinske, toda odkod sta jemali občina ali država denar, da sta jih vzdrževali in plačevali učno osebje? Prav gotovo ga nista tresli z dreves, temveč pobirali od prebivalstva. Šolstvo so

torej vzdrževali tudi slovenski davkoplačevalci.

Toda kako so Italijani uporabljali slovenski denar? Z njim so v nešteti primerih ustanavljali med Slovenci italijanske šole. Višek zlorabe našega denarja smo doživeli pod fašistično Italijo. V najmanjši vasi so z njim odprli potujočevalnice. Slovenski starši so morali mirno gledati, kako jim tujei zastrupljajo mladino, in povrhu so raznarodovanje svojih otrok še sami plačevali.

Fašizem je padel, toda ista nemoralnost se pod vlado Kršč. demokracije nadaljuje v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Če bi laški nacionalisti imeli popolno oblast, bi enake razmere zavladale tudi na Tržaškem. Saj je trobilo tukajšnjih demokristjanov brez sramu napisalo, da je slovenska šola pri nas le plod »enostranske«, to je krivične politike zaveznikov.

izroči toliko denarja, kolikor ji pritiče po številčni moči narodne skupine.

Zato pa morajo avtonomna oblastva kriti sama vse stroške za šolstvo in ostale ustanove, ki so jih prevzele. V bistvu se ni spremenilo nič: denarja je na razpolago toliko, kolikor ga je bilo prej, samo da se sedaj ne more več uporabljati v škodo narodne skupine. Davkoplačevalci vedo in vidijo, da se potroši ves v njihovo korist.

Država na Estonskem je nadalje dovolila narodnim skupinam, da razpišejo za svoje člane poseben kulturni davek. Kulturni parlament je smel naložiti na obstoječe davke doklade, ki so jih državne davkarje bile dolžne izterjati in nakazati samoupravnemu oblastvu. To je bil drugi vir dohodkov. Te pravice se pa narodne skupine na Estonskem niso posluževale, ker niso hotele obremenjevati svojih pripadnikov. Kulturna avtonomija, ki prinaša nove davke, ni ljudstvu privlačna.

Pač pa bi se kulturna samouprava lahko vzdrževala tudi s prostovoljnimi podporami rojakov doma in v inozemstvu. Zakaj naj bi Slovenci ali Italijani ne smeli prejemati od svojih bratov v tujini pomoči, da ohranijo in razvijajo svojo narodno kulturo? Matična država ima ne le pravico, ampak celo dolžnost skrbeti za svoje odcepljene in ogrožene manjšine. Kdo ji sme to zameriti? Ta njena pravica bi morala biti mednarodno priznana in uzakonjena!

Višjemu oblastvu bi pripadalo le nadzorstvo, da se prejete podpore ne trošijo v nedovoljene, protizakonite namene. Drugih pravic ne bi smelo imeti!

To so načini, kako se kulturna samouprava narodne skupine lahko postavi na varne in čvrste gospodarske temelje.

### SAMOUPRAVI PRIPADA — BODOČNOST

Zakaj? Zaradi tega, ker je to edino sredstvo, da se zagotovi svobodno kulturni obstoj in razvoj drugorodnih skupin.

Ali ni n. pr. sramotno, da se morajo tržaški Slovenci leta in leta zaman boriti za en otroški vrtec v mestu? Še manj je socialno in pravično, da morajo naši učitelji in profesorji vlagati vsako leto nove prošnje, če hočejo biti nameščeni! Oblastvo jih po zakonu lahko vsak čas odpusti brez pokojnine. Če so več mesecev bolni, jim vzamejo plačo in ostanejo na cesti. Z nobenim delavcem ne ravnajo dandanes tako krivično kakor z njimi.

Kulturna avtonomija bi naredila konec tem poniževalnim razmeram. Mi Slovenci bi ustanovili toliko šol, kolikor in kjerkoli bi

(Nadaljevanje na 3. strani)

## Otroci so last staršev in naroda

Izhod iz teh neznosnih in ponižujočih razmer je samo eden: Italijanom je treba vzeti pravico, da se sploh vtikujejo v slovensko šolstvo. Brigajo naj se za italijansko!

Zmagati mora načelo, da naj Slovenci samostojno vzgajajo svojo mladino, Italijani pa svojo. Za bodočnost lastnih otrok so odgovorni starši in zato so oni prvi poklicani odločati o njih vzgoji in izobrazbi, ne pa tuji, Slovincem sovražni uradniki in politiki. Ti naj se brigajo za svoje otroke in ne za naše! Edino to je v skladu z idejami krščanstva in naravnega prava. Zastopniki države imajo le pravico naše šolstvo nadzorovati, da ni v navzkrižju s splošnimi državnimi zakoni, ne pa da ponižujejo šolo v politično sredstvo potujčevanja naših otrok.

V kolikor so obstoječe postave tej naši zahtevi nasprotno, se morajo spremeniti, da bodo v soglasju s pravico in demokracijo. Cilj, ki smo si ga postavili, niso nedosegljive sanje. Po prvi svetovni vojni so nekatere narodnostne skupine imele enak program in ga uresničile. To je bilo v Estonski, kjer je država glavne narodnostne spore na vzoren način rešila. Oblika, ki jo je uzakonila, je bila

### KULTURNA SAMOUPRAVA

V čem je obstajala in kako je delovala? Na vsaki občini so sestavili tako zvani narodni kataster, v katerega so vpisali prebivalce po njih narodnosti. Kdor je bil vpisan, je imel volivno pravico, da je lahko izbral zastopnike v kulturno zbornico narodne manjšine.

Država je torej priznala vsaki narodnosti pravico, da ima nekak lasten kulturni parlament. Izvoljeni poslanci so izbrali iz svoje srede predsednika in izvršni odbor, ki je bil od zakona priznana najvišje oblastvo v vseh prosvetnih in dobrodelnih zadevah narodnostne skupine. Namesto države je vse te zadeve odslej upravljala kulturna zbornica in njeni zastopniki.

Ona je prevzela vse obstoječe drugorodne šole, dobila pravico, da ustanovi po svoji volji nove, organizira potrebne urade, imenuje učitelje, profesorje in nadzornike, določi učne knjige in učni načrt, odpre, kjer se ji zdi potrebno, knjižnice, kinematografe in gledališča, sirotišnice, hiralnice ali bolnice, goji v posebnih znanstvenih ustanovah svoje ljudske običaje, pospešuje proučevanje domače zgodovine itd.

Kulturna samouprava plačuje od nje odvisne učitelje, profesorje in uradnike, ona jih edina sme premestiti ali upokojiti.

Država daje avtonomnim ustanovam in njihovim nameščencem isto zakonsko zaščito, ki jo daje svojim lastnim oblastvom in uradnikom.

### OD KOD DENAR?

Nastane vprašanje, kako naj se kulturna avtonomija gmotno vzdržuje.

Na Estonskem je država predvsem odstopila vsako leto kulturni samoupravi del davkov. Določiti pravične zneske ni težko. Država ve natančno, koliko potroši vsako leto za šole in socialno skrbstvo in koliko pride na vsakega prebivalca. Kulturni samoupravi

## TRŽAŠKO VPRAŠANJE

Maršal Tito ni na velikem zborovanju na Ostrožnem omenil niti z besedo Trsta. Ljudje se sprašujejo, kaj to pomeni.

Iz tega lahko sklepamo, da sporazum nikakor ni že sklenjen, kakor so vsevedni časnikarji pisali. Pogajanja se nadaljujejo in zato je bil Tito tih. Izogniti se je hotel očitku, da Jugoslavija kvari razgovore.

Ameriški odposlanec Murphy, ki se je iz Beograda podal v Rim, se je, kakor beremo, pomenkoval s Titom tudi o tržaškem vprašanju. Ravno tako je razpravljajal o Trstu v Rimu. Vmes je posegla tudi dobro znana ameriška poslanica gospa Klara Luce, znanka župana Bartolija.

Vse je tajno. Nekaj vsekakor kuhajo. Radovedni smo, kakšno polento bodo zmešali in položili Tržačanom na mizo.

## MONTAGNA IN PIERO PICCIONI POD KLJUČEM

Rimski javni tožilec je ukazal policiji, naj zapre »grofa sv. Jernejca« Montagno in sina bivšega zunanjega ministra Piccionija. Fant je obdolžen, da je zakrivil smrt Vilme Montesi, Montagna pa, da je mladeniču dajal potuho. Piccionija so prijeli v njegovem stanovanju, Montagna se je sam javil v ječi. Tu se je pa zgodilo, da ga niso hoteli sprejeti, češ da nimajo v rokah pisanega ukaza. Šele ko jim je pomolil pod nos časopis, so se ga usmili in vzeli pod gostoljubno streho.

Bivši kvestor Polito je obdolžen, da je preiskavo pomečkal in s tem zlorabil svojo uradno oblast. Ko je to zvedel, je začel jokati in se dal v solzah fotografirati. Trdi, da je nedolžen, ker je ravnal na višji ukaz. Starega moža doslej niso zaprli.

Odločen nastop oblastev je pomirjevalno vplival na javnost: ljudje upajo, da bo pravica, četudi gre za »imenitnike«, sedaj vendar zmagala.

## ATOMSKO OROŽJE V ZSSR

Sovjetska zveza je pretekli teden preizkusila bojno vrednost nove vrste atomskega orožja. Doslej so Rusi izvršili 4 take poskuse: prvega l. 1949, drugega l. 1951, tretjega z vodikovo bombo avgusta 1953 in sedaj četrtega.

Več let se je zdelo, da pozna samo Amerika atomske tajnosti. Danes pa ima Rusija že veliko število bomb v zalogah in lahko začne proizvajati atomsko orožje v poljubnih množinah.

Tako gre tekma v oboroževanju naprej, velesile se mrzlično pripravljajo na novo vojno.

## DELAVCI V ZAPADNI NEMČIJI

so organizirali letos velikanske stavke, ki so sedaj pri kraju. Zanimivo je, da delavci niso stavkali zaradi tega, ker so se cene potrebščinam zvišale in ne bi mogli zato s plačami izhajati. Saj so cene že več let stalne in so za nekatere predmete celo padle, tako da so se življenjske razmere izboljšale.

Zakaj torej stavke? Zato, ker hočejo delavci in nameščenci biti deležni rastočih dobičkov cvetoče industrije, ki so šli doslej le v žep podjetnikov. Sedaj prejema delavska družina v Nemčiji povprečno 360 mark ali 53.500 lir čiste plače na mesec.

Najbolje so plačani ljudje v težki industriji: 2 do 2.30 mark ali 300 do 345 lir na uro. V živilskih podjetjih dobi delavec pa le 195, a delavke v tekstilni industriji in krojačnicah samo 150 lir ali 1 marko na uro.

## TITOV GOVOR

Na Ostrožnem se je zbralo 300.000 ljudi iz vse Slovenije. Tito je najprej dejal, da se dežela naglo industrializira. Prej zaostale pokrajine napredujejo s hitrimi koraki. Bosna je že dohitela druge republike.

Gospodarstvo kljub temu ni še urejeno. Letos je bila v državi zopet slaba letina. Zato mora Jugoslavija uvoziti 130 tisoč vagonov pšenice. Vzrok je tudi v tem, da se ljudje selijo čedalje bolj iz vasi v industrijska središča. Razen tega troši jugoslovansko prebivalstvo od nekdanj izredno mnogo kruha. Na vsakega Jugoslavana pride letno 200 kg, medtem ko uporabi vsak Italijan le 154 kg Holandec pa le 99 kg na leto.

Povrhu se je Jugoslavija v časih, ko je bila od vseh osamljena, morala zadolžiti, da je lahko prehranila ljudstvo in razvijala svoje gospodarstvo. Tedaj si moral vzeti posojilo, kjer si ga dobil, in nisi mogel postaviti posebnih pogojev. Sedaj je treba dolgove vračati. Letos bi bilo treba vrniti 26 milijard in 600 milijonov dinarjev v tuji valuti, vendar je Nemčija sprejela, da se zaradi slabe letine odplačilo zaenkrat odloži. Isto bo najbrž naredila tudi Velika Britanija.

## NEMCIJA NA VERIGI

Nato je Tito govoril o zunanji politiki. Položaj v svetu — je rekel — je še nejasen, vendar se je vojna nevarnost precej oddaljila. Odnosi med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, Bolgarijo, Ogrsko, Romunijo, Albanijo in tudi Češkoslovaško se normalizirajo. Toda to ne pomeni, je poudaril, da bi se morali sedaj »objeti in med seboj poljubljati, ko da je vse minilo«. Jugoslavija hoče ostati zvesta svojim zapadnim zaveznikom. Pripravljena je celo priključiti se novi evropski obrambni skupnosti, če bi se ta ustanovila namesto umrle evropske vojske.

Jugoslavija nima namena vstopiti v Atlantsko zvezo, pač pa lahko z njo v marsičem sodeluje. Glede Nemčije je rekel, da se motijo tisti, ki mislijo, da je mogoče držati tako s poseben in vitalen narod »stalno na verigi«. Nemčiji je treba vrniti popolno neodvisnost in ji omogočiti, da se v primernih mejah oboroži. Postati mora popolnoma enakopravna dežela. Sicer, je pojasnil, utegnejo priti v Nemčiji iznova na oblast nacionalisti, kar je treba preprečiti. Pri politiki moramo misliti naprej za najmanj 10 ali 20 let.

## PO POKOPU EVROPSKE VOJSKE

Največja skrb zapadnih državnikov je sedaj v tem, kako bi rešili medsebojno slogo, predvsem pa sprijaznili Nemčijo in Francijo. Adenauer in Mendès-France poudarjata oba, da je nemško-francosko prijateljstvo podlaga miru in napredka v Evropi. Zakaj se torej ne zedinijo?

Francozi stavijo več pogojev: Angleži naj pri obrambi Evrope pomagajo v isti meri kakor Francozi, ne pa da stojijo več ali manj ob strani. Ker je skupna vojska propadla, naj se sedaj ustanovi zveza vojaško samostojnih držav. Tudi v tem primeru naj bo oboroževanje natančno predpisano in naj stoji pod skupnim nadzorstvom. Nemčija ne sme obnoviti svojega glavnega stana, ki lahko postane žarišče novega nemškega nacionalizma.

Pod takimi pogoji je Francija pripravljena povezati se z Nemčijo, odobriti njen vstop v Atlantsko zvezo ter z njo sodelovati pri obrambi zapada.

Eden sedaj posreduje. Na potovanju po Evropi se je z vsemi razen z Mendès-Franceom popolnoma zmenil in zedinil. Konec septembra se državniki zberejo v Londonu, kjer bo padla odločitev. Če se ne sporazumejo, bo Francija popolnoma osamljena, obenem zaide pa politika vsega zapada v težko krizo.

## »MIZICA, POGRNI SE!«

Neka restavracija v New Yorku je poskusila, kako bi izhajala brez natakarejev. Gost sede k mizi, podčrta na jedilnem listu zaželeno jedi, položi zraven denar in pozvoni. Srednji del mize se pogrezne in zgine v spodnjo kuhinjo, od koder se po nekaj časa prikažejo krozniki, obloženi z zaželenimi dobrotami. Ko se je gost najedel, pritisne na električni gumb in posoda se ravno tako brez šuma odstrani.

»Mizica, pogrni se!« je zelo všeč obiskovalcem, toda upirajo se ji organizacije policijskih natakarejev.

## KARADŽORDŽEVIČ IN MARIJA-PIJA SAVOJSKA

Sin bivšega regenta princa Pavla Aleksander se misli poročiti s hčerko bivšega italijanskega kralja Humberta Marijo Pio. Ker je ženin pravoslavne vere, mora poroko dovoliti papež. Ženin in nevesta se morata pisмено obvezati, da bosta otroke po katoliškem obredu krstila in v katoliški veri vzgojila.

Enako obvezo je sprejel l. 1930 tudi bolgarski kralj Boris, ko se je poročil z Ivanko Savojsko. Toda brž, ko so se mu rodili otroci, jih je dal krstiti po pravoslavno. Pij XI. je tedaj kralja Borisa javno obtožil besedolomstva.

Pred nekaj leti sta bili Jugoslavija in Italija v krvavi vojni, sedaj postajajo člani tedanjih vladarskih hiš zakonci. Ljubezen celo na to pozabi!

## PIJ XII. JE IZNOVA ZBOLEL

Iz Rima sporočajo, da je papeža prijel, spet hlipanje, ki ga je bilo preteklo zimo tako dolgo in nevarno mučilo. Vendar je bolezen to pot neprimerno milejša. Hlipanje traja od časa do časa le nekaj minut in ne po cele ure kakor zadnjič. Pojavlja se navadno po hudem in napornem delu.

Zdravniki priporočajo bolniku počitek, toda Pij XII. si ne da miru. Ima tak značaj. Zdravnika je samo v toliko poslušal, da je opustil utrudljive govore romarjem.

## BORBA PROTI DEBELOSTI

Zdravniki so ugotovili, da hrana ne deluje vse ure dneva enako na človeško telo. Človek najbolje prebavlja zvečer, tako da se le malo snovi spremeni v maščobo.

Ljudem, ki se nočejo debeliti ali žele postati vitki, priporoča zato Anglež dr. Appleyard naslednje: zjutraj in v prvih urah popoldneva naj jedo malo in ne zelo tečnih stvari. Posebno naj se izogibajo močnatih jedi, čokolade in cvrtja. Po 16. uri jedo pa lahko, kar se jim ljubi.

## PROKA

Preteklo soboto se je poročil naš prijatelj in sodelavec dr. Drago Gantar s profesorico Heleno Volk.

Mlademu paru želita uredništvo in uprava mnogo sreče in božjega blagoslova na novi življenjski poti!

## Slovenci zahtevamo kulturno avtonomijo

(Nadaljevanje s 1. strani)

se nam zdelo potrebno, in zato bi nam ne bilo treba prositi nikogar za dovoljenje. Saj bi šole ustanovljali s svojim denarjem in v njih odgajali svoje otroke! Ali naj za to prosimo dovoljenja različne Vitellije in Bartolije?

Učitelje in profesorje, ki jih naš narod potrebuje za izobraževanje svoje mladine, naj si narod sam izbere. Dokler so Slovenci z njimi zadovoljni, jih nihče ne sme odstaviti ali premestiti, nihče upokojiti! Narod jih s svojimi davki vzdržuje in jim jamči dostojno življenje, zato ima edino njegovo predstavništvo pravico odločati o njih usodi.

Prišel bo čas — in ta se že bliža — ko bo omikano človeštvo smatralo za veliko krivico in nasilje, da si en narod lasti oblast nad šolstvom in kulturnim razvojem drugega naroda. Zgodilo se bo, kar velja že stoletja za versko in cerkveno življenje: nikomur na svetu ne pade danes več na pamet, da bi koga silil v kako vero ali mu predpisoval Cerkev, v katero se mora včlaniti. Danes bi videli v tem nezaslišano predrznost in si tega niti predstavljati ne moremo. Po vsem demokratičnem svetu je priznana ljudem svoboda, da si sami izberejo svojo vero in da svoja cerkvena občestva sami upravljajo. Kar je že zdavnaj priznано za vero, bo prej ali slej veljalo tudi za narodnost, za jezik, za prosveto in kulturo.

### KULTURNA AVTONOMIJA IN STO

SKSZ si je postavila v program zahtevo, ki ne bo zlepa uresničena. Nacionalizem naših sosedov je prestrasten, njihova omika še premalo razvita, da bi priznali našemu narodu, kar mu gre po načelih krščanske morale. Imenujejo se demokrate in kristjane, v resnici so poganski imperialisti, ki mislijo samo na to, kako bi Slovence držali v odvisnosti ter jih čim prej raznarodili.

Toda zelo se motijo, če si domišljajo, da bodo uspeli ter zadržali človeški napredek. Pozabljajo, da živimo v času, ko se tudi najbolj zaostala in majhna ljudstva po vsem svetu prebujajo ter se vse odločneje otresajo tuje nadvlade. Zato bo ideja kulturne avtonomije, če se bodo slovenske politične organizacije znale zanjo boriti, prej ali slej tudi pri nas zmagala.

Vedeti je pa treba, da kulturna samouprava ni nikako nadomestilo za Svobodno tržaško ozemlje. Politična samostojnost in neodvisnost naše dežele, ki nam je bila zajamčena od 21 držav, ostane še zmerom vrhovni cilj naše borbe. Mirovna pogodba nam zagotavlja položaj enakopravnega državnega naroda in temu položaju se ne bomo nikoli odrekli. Pogodba nam daje pravice ne le v šolstvu, temveč na vseh področjih upravnega življenja. Po njej je naš jezik enakopraven tudi na sodnih in v vseh javnih uradih.

Zakaj zahtevamo torej kulturno avtonomijo? Saj bi nam moralo zadostovati Svobodno ozemlje!

Poleg njega zahtevamo tudi kulturno avtonomijo zavoljo tega, ker so v mirovni pogodbi naše prosvetne pravice omenjene tako na splošno, da bi jih zlonamerna italijanska večina mogla z lahkoto kršiti. Tudi na Svobodnem ozemlju bi nam mogli delati težke krivice.

Da se to prepreči, mora iziti zakon, ki izroča Slovincem popolno oblast nad njihovimi šolami in vsemi kulturnimi in dobroteljnimi zavodi ter jemlje Italijanom pravico,

### VPRAŠANJE NAŠEGA ŠOLSTVA

Slov. kršč. socialna zveza nam je poslala v objavo sledečo resolucijo:

Izvršni odbor SKSZ je na seji dne 20. septembra t. l. razpravljal o težavah, s katerimi se bori slovensko šolstvo na našem ozemlju, in o nedovoljenih sredstvih, ki jih naši narodni nasprotniki rabijo, da bi ga izpodkopali. SKSZ sodi, da je edini izhod v tem, da se Slovincem Svobodnega ozemlja prizna KULTURNA AVTONOMIJA, tako da bo naš narod sam odločal o vzgoji in izobrazbi svoje mladine.

S tem se SKSZ nikakor ne odpoveduje svoji zahtevi po samostojnosti in neodvisnosti Stoja. Edino kulturna avtonomija namreč jamči Slovincem tudi na Stoju resnično enakopravnost z Italijani.

vmesavati se v duhovno oblikovanje naše mladine.

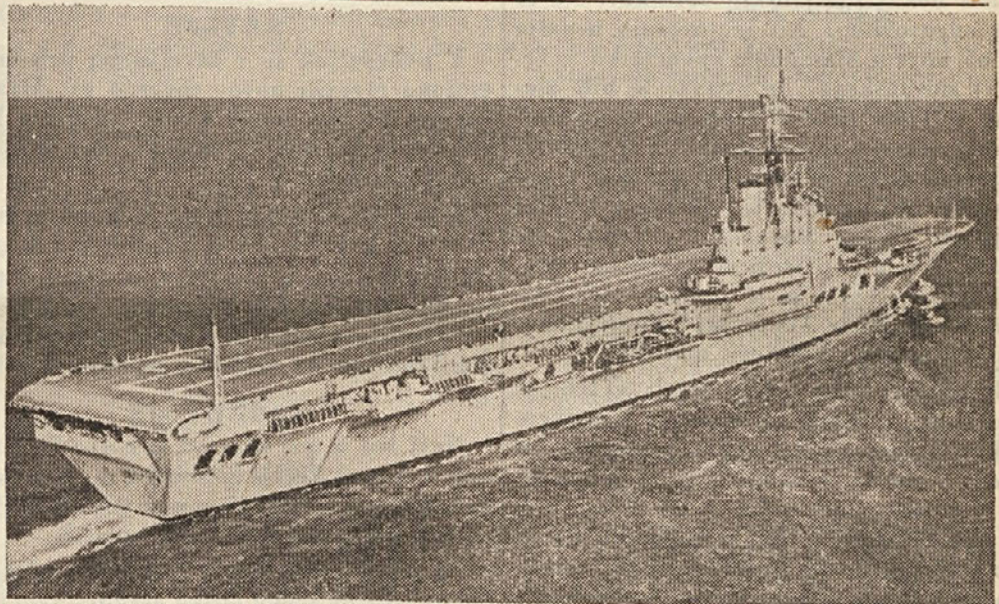
Kulturna samouprava je nujno potrebna ne samo na Svobodnem tržaškem ozemlju, temveč tudi za Slovence v Italiji in sploh za narodne skupine, živeče izven meja svojih matičnih držav.

### NACIONALISTIČNA PREDRZNOST

Giornale di Trieste piše takole o razmerah, ki bi vladale pri nas po rešitvi tržaškega vprašanja: »Obe narodni manjšini bi se smeli posluževati svojega jezika, bi imeli svoje šole in časopise... Dvojezičnost je vsakakor izključena.«

To pomeni, da bi se mi v Trstu smeli posluževati slovenščine doma v kuhinji in morda na cestah, v uradih bi pa bil naš jezik prepovedan.

Dobro je, da so nacionalistični norci to napisali. Bo svet vsaj vedel, kako si zamišljajo pravičen sporazum med Slovenci in Italijani. Med njimi so tudi taki, katerih starši ne znajo italijanščine.



Najmodernejša 35.000-tonska britanska letalonosilka »Eagle« (Orel), s katere lahko vzletajo in pristajajo tudi letala na reakcijski pogon.

### TAJFUN NA JAPONSKEM

Na Daljnem vzhodu nastajajo od časa do časa tako silni viharji, da si jih naši ljudje niti predstavljati ne morejo. Ko se bliža vihar ali tajfun, bežijo ljudje kot nori s cest. Veter odnaša strehe, izriva drevesa, lomi telegrafске drogove. Gorje človeku, če ga vrtnec ulovi na prostem! Živali, vozove in ljudi meče okoli ko kose papirja.

Tak tajfun je bil 13. septembra na Japonskem. Pravijo, da ni bil poseben hud in vendar je uničil 11 tisoč 600 hiš in potopil 33 ribiških čolnov. Ubitih je bilo 40 oseb, 57 jih je veter odnesel v neznano smer. Vihar se premika proti Sibiriji.

### NISO VEČ GOSPODARJI MORJA

Vrhovni poveljnik ameriškega vojnega brodovja admiral Carney je 17. septembra izjavil, da »Amerika in njeni zavezniki danes niso več neomejeni gospodarji svetovnih morij«.

Po Tihem oceanu krožijo sovjetske podmornice in »Rusija bo v nekaj letih sposobna dohiteti Ameriko v gradnji raznovrstnih vojnih ladij«. — Ni dolgo tega, ko je Sovjet-

ska zveza bila tako rekoč brez vojne mornarice.

### KRALJ CIGANOV

Oktobra meseca bo v Sevilji na Španskem veliko zborovanje, na katerega bodo poslali svoje predstavnike cigani iz Portugalske, Španije, Italije, Avstrije, Anglije, Francije, Nemčije in Skandinavije.

Izvolili si bodo kralja ciganov za Evropo. Njihova domovina je pravzaprav cesta, tu živijo in navadno umrejo. Med njimi so tudi bogatini in izmed teh bodo izbrali kralja, ki naj kot vrhovni sodnik poravnava njih medsebojne spore.

### NAJSTAREJŠA HIŠA V NEMČIJI

V kraju Winkel med vinogradi Porenja stoji hiša, v kateri je 4. februarja 855 umrl nadškof iz Mainza Hrabanus Maurus. Kamnite stene so en meter debele. V hiši, ki jo smatrajo za najstarejšo v Nemčiji, še danes bivajo ljudje.

Ob tisočletnici njene zgraditve jo mislijo spremeniti v muzej, da se ohrani v spomin sedanjemu rodu.

# Dopisi v Tržaškega

## VELIČASTEN SHOD NA OPČINAH

Preteklo nedeljo je bil na Opčinah marijanski shod za vse slovenske vernike. Udeležila se ga je ogromna množica; preko šest tisoč oseb. V veliki skupini duhovnikov smo videli tudi proseškega zlatomašnika Josipa Križmana, ki je imel večerno sv. mašo, in našega znanega govornika msgr. Ukmarja, ki je zopet povzdignil svoj glas. V sveti tišini je oznanjal velikanski množici božjo besedo o pravem krščanskem življenju, katerega vidni zunanji znak je tudi, kakor je monsignor pribil že drugič na Opčinah, mirno in bratsko sožitje med obema narodoma!

Središče proslave je bila slovesna procesija s kipom Matere božje in nato blagoslov. Zelo verjetno Opčine še niso slišale takega skupnega cerkvenega petja. Te shode so začeli prirejati na Opčinah že pred šestimi leti in se vsako leto bolj uveljavljajo.

Na koncu smo slučajno čuli med neko družbo vprašanje, zakaj ni bilo pri prireditvi tudi kaj italijanskega. Saj je bilo prisotnih tudi nekaj italijanskih vernikov. Na to lahko odgovorimo: Ali je prejšnjo nedeljo bilo ob novem Marijinem spomeniku v Trstu kaj slovenskega? In vendar je bila slovesnost v Trstu uradno škofijska in so tudi slovenski verniki zbirali denar za spomenik. Na pravem mestu so razen tega mnogi uradno prosili, naj upoštevajo, da živi v tržaški škofiji nad 60.000 Slovencev! Proslava na Opčinah je bila le prireditev slovenske openske dekanije, čeprav so se proslave udeležili tudi naši verniki iz Trsta. Saj v mestu nimajo nikoli javnega verskega nastopa.

Neki odlični duhovnik je dejal: »Treba je veliko moliti, preden se bomo na Tržaškem vsi skupaj vsaj toliko pokristjanili, da bo prostora v novem semenišču sredi mesta za fante obeh narodnosti.« Mi pa še želimo, naj bi se vsi Tržačani toliko spreobrnili, da bi mirno poslušali božjo besedo v obeh jezikih ravno tako pri Sv. Justu kakor na Opčinah. Če papež javno govori v vseh jezikih, smemo pričakovati in tudi zahtevati, da ravno tako Cerkev v Trstu govori vsem svojim škofljanom v njih materinščini. In to ne samo v marijanskem letu ter ob izrednih proslavah, ampak na vsak velik praznik v stolnici sv. Justa! Ko bomo to dosegli, bomo lahko rekli, da so odgovorni izvršili do našega naroda šele svojo prvo in osnovno dolžnost!

Kako je to, da dvatisočletni zgled vesoljne Cerkve ne more zbrisati fašističnih spominov na Tržaškem?!

## PADRIČE

V dobi suše se kaj rado zgodi, da se gozdovi vnamejo. Prejšnji torek je zajel požar manjši gozd v bližini Padrič. Gorelo je kakih 2.600 kv. m površine. Uničenih je bilo več sto dreves.

Gasilec je v dobri uri uspelo požar pogasiti.

## MILJE

O hudi krizi, s katero se morajo boriti naše ladjedelnice, smo že poročali. V najtežjem položaju se nahaja podjetje Felszegy, ki je sklenilo odpustiti najprej 20, nato pa še večje število delavcev. Ta sklep je naletel na hud odpor delavstva in sindikalnih organizacij. Slednje so se začele pogajati z rav-

nateljstvom ladjedelnice in nekaj vendarle dosegle: od 20 delavcev bodo odpustili samo 4, ki so že dosegli predpisano starost. Glede ostalih 16 pa je odločil Urad za delo takole: odpustijo se le začasno (za 3 mesece). Čakati bodo morali, da dobi ladjedelnica nova naročila. Medtem bodo prejeli del plače.

Trenuten uspeh delavcev, a zopet se moramo vprašati, kaj bo, če se proti krizi ne ukrene nekaj zares učinkovitega.

## BORŠT

Ze dalj časa nam dela velike skrbi suša, ki grozi zlasti grozdju. Za trgateg je še pre zgodaj, a grozdje se nam vedno bolj suši. Potrebujemo bi nekaj moče, nato pa še nekaj dni sonca, da bi grozdje pridobilo na sladkorju.

Pretekli teden so našo vas obiskali tatovi. Oglasili so se pri Karlu Skilanu. Z dvorišča njegove delavnice pri Banih so odnesli železne cevi in vdrli tudi v delavnico. Napravili so mu škodo za 130 tisoč lir. Skilan je tatvino prijavil policiji.

## ŽAVLJE

V ponedeljek so v žaveljskem pristanišču svečano otvorili novo tovarno za vžigalice. To pot ni bila botra novega podjetja kaka visoka dama, temveč delavka, kar je gotovo bolj primerno.

Zaenkrat obratuje le en oddelek tovarne; drugi, v katerem bodo izdelovali vžigalice švedskega tipa, bo stekel v kratkem. Tovarna bo zaposlila 100 delavcev.

Vžigalice novega podjetja bodo izvažali. Na Tržaškem se ne bodo prodajale.

## MAČKOVLJE

Novi list se pri nas vedno bolj širi. Vsi ga radi beremo, ker je pester in ni pisan samo za »dohtarje«, temveč je razumljiv vsem. Zato smo se mnogi nanj tudi naročili.

So pa tudi taki, ki bi ga raje sproti kupovali. 25 lir na teden lahko vsakdo utrpi, medtem ko si nekateri večje vsote naenkrat ne morejo odtrgati.

Zato vas prosimo, pošiljajte časopis tudi

v mačkovljansko tobakarno. Marsikdo ho tam list kupoval.

Za to smo že poskrbeli. Ta številka se bo že prodajala v vaši tobakarni. — Uprava.

## DEVIN

Pred dobrim tednom je bil sestanek trgovcev, obrtnikov in drugih zasebnikov iz Devina in Sestljana. Razpravljali so o možnosti napeljave telefona v zasebna stanovanja. Po budo za sestanek je dalo županstvo. Prisoten je bil tudi predstavnik telefonske družbe TELVE.

Zvedeli smo, da udeleženci niso mogli ničesar skleniti, ker je TELVE postavila nemogoče pogoje.

Stroški bi bili ogromni. Vsak bi moral najprej plačati od najmanj 100 do približno 400 tisoč lir. Zastopnik TELVE ni hotel sprejeti predloga, da bi prizadeti mogli plačevati to vsoto na obroke. Vprašali so prisotnega župana, ali bi lahko občina nekaj prispevala, toda župan je odgovoril, da ne more obljubiti niti beliča. Nič čudnega, če so bili vsi s sestankom nezadovoljni.

K vsemu temu pripominjamo:

Dolžnost TELVE same bi bila, da bi na lastne stroške izvršila glavna dela. To bi bilo njej v korist. Zasebniki so dolžni plačati samo one stroške, ki so v zvezi z napeljavo v hišah. Kdaj se je n. pr. slišalo, da bi odjemalci s svojim denarjem pomagali trgovcu preurediti ali zvečati prodajalno? Na ta način bi lahko postali solastniki!

Devinčani in Sestljančani pravijo, da ravnanje oblasti z njimi drugače kot z Nabrežinci, ki so že pred leti in z mnogo manjšimi stroški dobili telefon v hiše. Je to dvojna mera?

Ako upoštevamo, da sta naši vasi pravzaprav središče turistične cone, za katero baje toliko skrbijo, je po našem sramotno, da niso do danes tega vprašanja še rešili. Kaj dela urad za turizem? Menda se njegovo delo ne omejuje samo na to, da pregleduje, če hiša, ki jo z velikimi žrtvami gradi kak zasebnik, odgovarja več ali manj upravičenim predpisom!

Občinska uprava bi morala v tej stvari izreči odločilno besedo. Katero pot naj ubere, je njena stvar. Po našem ni tako težko rešiti vprašanja.

# Dopisi iz Goriške

## KONGRES V GORICI

V državni knjižnici je bil v nedeljo kongres furlanskega zgodovinskega društva. Udeležili so se ga najvišji oblastniki; prisoten je bil tudi kardinal Costantini. Glavna predavateljica sta bila msgr. Spessot in kanonik Marcon. Msgr. Spessot je govoril o goriško-gradiščanskih deželnih stanovih. Predavanje je bilo sicer zanimivo, a premalo znanstveno.

Ce bi hotel predavatelj res znanstveno govoriti, bi moral omeniti tudi goriške Slovence. Iz pisanja italijanskih listov je razvidno, da nas je prezrl. Potrudil pa se je, da bi dokazal italijanstvo goriških deželnih stanov in svete Gorice.

Resnični znanstvenik bi moral ugotoviti, da je bila Gorica zgrajena na slovenskih tleh in da je nekoč spadala pod slovensko

župnijo Solkan. Moral bi tudi povedati, da ima Gorica slovensko ime.

Od katoliškega duhovnika, ki hoče biti povrh še zgodovinar in znanstvenik, bi pričakovali, da teh zgodovinskih dejstev ne prezre.

## DOBERDOB

Naša šola je že dalj časa čakala, da jo temeljito popravijo. Starši smo predvsem zahtevali, naj uredijo peči, ker so otroci pozimi precej zmrzovali.

Sedaj pa nas veseli, da so pričeli z obnovitvenimi deli. Upamo, da bodo popravila pravočasno izvršena in da ne bo trpel pouk. Županstvo naj poskrbi, da bo na šoli slovenski in italijanski napis, kakor določa zakon.

Pri nas gradijo lepo in veliko poslopje za orožnike. Upali smo, da bo večje število brezposelnih dobilo delo, a smo ostali le pri upanju.

## Dopisi iz Goriške

### IZ PODGORE

Svoj čas smo poročali, da je naša predilnica v veliki krizi, ker je po drugi svetovni vojni zgubila skoraj vsa tržišča v inozemstvu. Omenili smo med drugim, da se trgovsko ni še dovolj okrepila v notranjosti države. S stvarnimi razlogi smo hoteli tedaj pomiriti delavstvo, ki se je razburjalo zaradi nekaterih odpustitev. Izrazili smo tudi prepričanje, da ni vodstvo tovarne krivo, če ne more zagamčiti zaposlitve vsemu delavstvu.

V zadnjem času se pa vedno bolj širi glas, da se je položaj predilnice na notranjem trgu znatno okrepil. Sedaj bo tvrdka mogla razširiti stavbišča in zvišati proizvodnjo, podgorskemu delavstvu pa bo zagotovljeno delo.

### IZ KRMINA

Naš davčni urad je pri pregledu davčnih prijav pokazal preveliko vneto. S posebnim razglasom je davkoplačevalce obvestil, da je od 1000 prijav iz leta 1951 proučil 400. Prijave se nanašajo na premožninsko premoženje (ricchezza mobile). V 400 prijavah so davkoplačevalci navedli 201 milijon dohodkov, davčni urad pa jih je zvišal na 412 milijonov, torej na več ko polovico!

Davkarija pa je še bolj krepko dvignila dohodke, ki pridejo v poštev za dopolnilni davek (complementare).

Približno enako je bilo za oba davka leta 1952.

Brž ko bodo pregledali prijave za leti 1951 in 1952, bodo prišle na vrsto one za leti 1953 in 1954.

Davkoplačevalci se prav gotovo ne bodo veselili in bo zares jok in škripanje z zobmi.

Pretekli teden sta obiskala Krmin senator Rizzatti in poslanec Baresi. Največ pozornosti sta posvetila potrebam naše občine. Občinski odbor jima je pokazal načrte za napeljavo vodovoda v Medeji, za gradnjo nove šole v Bracanu, za asfaltiranje središča v Krminu in za gradnjo ljudskih hiš ter popravo cest. Politična zastopnika sta obljubila vsu pomoč.

Krminski Slovenci bi bili občinski upravi zelo hvaležni, če bi se kdaj tudi nas spomnila. Kdo more tajiti, da je treba zgraditi v Krminu primerno stavbo za slovensko ljudsko šolo in otroški vrtec?

Ob tej priložnosti hočemo gospodu Baresiju osvežiti spomin na njegov zanimiv članek, ki ga je objavil Giornale di Trieste 18. septembra t. l. Sedaj ima g. Baresi najlepšo priliko, da razloži rimski vladi potrebo Slovencev po lastni šoli in otroškem vrtcu. Zares je potrebno, da si pridobi srca »slovenskih kmetov, delavcev in obrtnikov«, o katerih sam pravi, da niso nacionalisti, kar po njegovem velja za kmete, delavce in obrtnike italijanske narodnosti.

Če bo ustregel našim željam, mu bomo hvaležni!

### IZ ŠTEVERJANA IN ŠTMAVRA

Misel na vodovod, ki jo je sprožil Novi list, nam ne da več miru. Zelo nas jezi, da se državna oblast prav nič ne meni za naše najnujnejše potrebe. Saj ni mogoče tajiti, da je zdrava pitna voda osnova ljudskega zdravja. Z našo vodo pa niti kuhati ne moremo, kaj šele, da bi jo pili! Letos imamo, hvala Bogu, precej dežja in si pomagamo z deževnico. A če te ni, moramo vodo dovažati z vo-

li. Koliko muke in gospodarske škode imamo pri tem, si vsak lahko misli.

Do sedaj smo odlašali, da naš župan ozdravi. Ker se je pa njegovo zdravje poslabšalo, ne smemo več čakati. Zato pozivamo gospoda podžupana, naj skliče čim prej občinsko sejo, ki bo poslala primerne predloge preko prefekture na ministrstvo.

Zlasti nas draži okolnost, da imamo tik pred nosom vodovod v Jugoslaviji, medtem ko se moramo mi zadovoljiti z umazano brozgo. Če je znala Gorica dobiti s pomočjo države odlično vodo iz Mrzljekov, bo to mogoče doseči tudi za Števerjan in Štmaver.

### Z VRHA IN IZ SOVODENJ

Občinski svet je na seji, 15. septembra, razpravljal o važnih gospodarskih in kulturnih vprašanjih.

Pretrčali so vprašanje kanalizacije in asfaltiranja glavne sovođenjske ceste. Celotni stroški bi znašali 40 milijonov lir. Občinski svet ni zaenkrat ničesar sklenil, ker se še prej morajo dogovoriti s tehničnim uradom v Gorici. Menimo, da bi dela lahko izvršili, če bi država prevzela ali vse stroške ali vsaj 85 odstotkov.

Vrhovci pa vztrajamo pri zahtevi, da bi morala občina popraviti najprej naše ceste. Vse ostalo bi moralo priti pozneje na vrsto.

Občinski svet je tudi sklenil nabaviti novo uro za sovođenjsko cerkev. Stala bo približno 350.000 lir.

Iz Rupe, Sovodenj in z Vrha smo preteklo nedeljo poromali na Staro goro. Vse je lepo poteklo in bi lahko bilo še lepše, če bi nas na Stari gori ne motili, ko smo peli cerkvene pesmi. Med našim petjem so drugi začeli peti latinske litanije.

Kdaj bo videmska cerkvena oblast zatrla nenaklonjenost italijanskih duhovnikov do slovenskega jezika v cerkvi?

Popoldne smo obiskali Tolažnico žalostnih v Barnasu, kjer je bilo vse bolj domače in zato tudi duhovno globlje.

### DVOJNA MERA

Italijanska komunistična stranka je izdala zanimivo brošuro »Pet let prostega pasu« (Cinque anni di zona franca). Iz nje je razvidno, da znaša celotni dobiček, ki ga je imela Gorica od proste cone v 5 letih okoli 6 milijard lir. Pri tem so imeli levji delež industrijalci (2 in pol milijarde), trgovci (1 milijardo), ostalo prebivalstvo le 1 milijardo in pol. Goriška občina je zaslužila 867 milijonov lir.

Naj tu omenimo nekaj, kar Slovenci v tej brošuri pogrešamo.

Sovodenjska občina, ki je v prosti coni, ni pri delitvi 6 milijard dobila niti beliča. To je po domače povedano dvojna mera, ki jasno dokazuje, kako mačehovsko ravnajo z nami.

Slovence smatrajo za državljane drugega, če ne tretjega reda. To mora naš list ugotoviti skoraj v vsakem dopisu z Goriške, zlasti s Krasa, Doba, Vrha, iz Števerjana in Štandreža.

Ob takih dejstvih se načelo »zakon je enak za vse« spremeni v smešnega Pavliho.

### IZ PEVME

Preteklo soboto je umrl v Ljubljani naš domačin Čuk Alojzij. Pokojnik je bil vse življenje narodno zaveden Slovenec.

Ljubi Bog naj da pokojnikovi duši večni mir in pokoj, njegovi družini pa izrekamo iskreno sožalje!

## FURLANSKO DRUŠTVO ZA IZSELJENCE

Preteklo nedeljo je priredilo furlansko izseljensko društvo »Ente Friuli nel mondo« na goriškem gradu zanimivo zborovanje. Udeležili so se ga razni odličniki z goriškim prefektom dr. Zerbijem na čelu.

Glavni govornik je bil Slovenec dobro znani videmski senator Tessitori, ki je razložil pomen, program in izvršeno delo organizacije.

Društvo skrbi za prisrčne vezi med Furlani, ki so raztreseni po vsem svetu. Prireja jezikovne tečaje, izdaja časopis v 10.000 izvodih in pripravlja radijska poročila o Furlaniji. Ob koncu pa je govornik ugotovil, da je v društvu včlanjena le tretjina furlanskih občin.

Za Slovence je najbolj zanimiva zadnja ugotovitev. Da je število včlanjenih občin tako majhno, je zares žalostno. Morda tiči vzrok v tem, da je na čelu organizacije mož, ki ni več zagovornik pokrajinske avtonomije, za katero so vsi Furlani navdušeni.

Daljšo vest o furlanskem društvu smo priobčili zato, ker smo Slovenci živeli več ko 1000 let s Furlani v lepem soglasju in živimo tudi danes, saj nas žulijo iste skrbi.

### ŠTANDREŽ

Ko smo pred kratkim poročali o delu zadruge neposrednih obdelovalcev, smo trdili, da more gospodarski napredek učvrstiti tudi narodno zavest.

Videti pa je, da naša trditev ne velja za nekatere bogate vaščane, ki še vedno vpisujejo svoje otroke v laške šole. Najlepše pa je to, da hočejo kljub temu veljati za najboljše narodnjake! Po našem so taki gospodje klavrnji kričarji, ki s svojimi dejanji sramotijo sebe, družino in rod.

Kdaj bodo ti ljudje spregledali, da iz računarstva tako povzročajo duhovni umor lastnih otrok. Ob tej priliki še omenjamo, da pošilja naša vas sorazmerno premalo dijakov v srednje šole.

## DROBNE VESTI

### Kdo je oproščen šolskih pristojbin?

Popolnoma so oproščeni šolskih taks vojne sirote, otroci staršev, ki so se pri delu smrtno ponesrečili, otroci vojnih pohabljenecv in dijaki, ki so sami vojni invalidi ali pa invalidi zaradi dela.

Prav tako so oproščeni vseh taks tudi dijaki družin, ki imajo vsaj sedem otrok (čeprav je kateri od teh bil v vojni ubit) in tisti, ki so v preteklem šolskem letu izdelali s srednjo oceno osem.

Polovične takse plačajo dijaki, ki so izdelali s srednjo oceno sedem, in pa otroci družin, ki imajo vsaj pet otrok.

### VPISOVANJE V OTROŠKI VRTEC

Vpisovanje v občinske otroške vrtce v Gorici je vsak dan do 25. septembra od 9. do 12. ure. Vpišejo se lahko otroci, ki so se rodili v letih 1949, 1950 in 1951. Za vpis je potreben rojstni list in spričevalo o cepljenju.

Slovenski starši naj vpišejo svoje otroke le v slovenske vrtce, ki so v ul. Croce 3, ul. Randaccio 22, v Štandrežu in v Pevmi.

### MARIJANSKI KONGRES V ŠTANDREŽU

Od 1. do 3. oktobra bo v Štandrežu marijanski kongres za goriške Slovence. 3. oktobra bo ob 3. uri popoldne procesija z Marijinim kipom. Obenem se bomo ponovno posvetili brezmadežnemu Marijine-mu Srcu. Nato bo marijanska akademija. Pozivamo goriške Slovence, da se te slovesnosti udeležijo v čim večjem številu.

### SOLSKA VEST

Na slovenskih nižjih srednjih šolah se prične pouk v ponedeljek 4. oktobra; na višjih pa zaradi zrelostnih izpitov v ponedeljek 11. oktobra.

# Spomini iz starega Trsta

Z ogromnimi stroški se je to delo tudi končalo. Benetke so štele Pirono za izdajalca, češ da pomaga tržaški trgovini na škodo beneške. Zato je okoli sebe imel vedno oboroženo stražo, da mu ne bi iz Benetk poslani morilci porinili bodala v rebra. Trst je imel v tistih časih še en manjši kanal. To je bil tako zvani »Canale del vino«. Rezal je mesto preko današnjega Borznega trga do Portizze.

Trst se je torej v 18. stoletju pripravil, da bi postal veliko svobodno pristanišče na Jadranu.

Trst je, kot smo slišali, od 18. stoletja dalje postajal prava pomorska trgovska luka na Jadranu. Predvsem so to omogočile zunanje politične razmere, ko je tekmeec Benetke ostal po turških zmagah brez moči. Uvidevni vladarji, pravzaprav njih svetovalci, so pa dajali mestu posebne svoboščine, da je razvilo trgovino z morja po zaledju. Ti naravni temelji, ki so se uveljavili že pred 200 leti, so odločilni tudi za današnjo tržaško politiko. Če bo ostalo mesto brez zaledja, to se pravi, če bodo zmagala nacionalistična čustva, ne pa zdrav gospodarski razum, bo na pomolu kmalu trava rasla.

Taka nacionalistična bahavost se je kazala v Benetkah tudi že takrat. Leopold in Karol sta Trst dvigala. Beneški poslaniki so pa domov poročali (okoli 1740) takole: »Trst nima dovolj skladišč; umazano blago se kopiči kar po ulicah. Imajo samo eno javno tehtnico, umazane in ozke ulice. Smeti mečejo kar v mestni jarek, da strašno smrdi po vsem Trstu.« Tako so hoteli pokazati, da je Trst na robu propada in da morajo Benetke zopet postati »kraljica morja«.

## SPET CESARSKI OBISK

Prav takega mnenja pa na Dunaju bržčas niso bili. Cesarju Karlu VI. (1711—1740) se je zdelo, da je za Trst že toliko storil, da si lahko (1726) privoščijo tam doli imeniten obisk in da se sam prepriča, kako se je »svobodno mesto« povzdignilo. V Trstu je bilo zopet vse pokonci kot ob Leopoldovem prihodu. Brž se je sestavil odbor, da pripravi vse potrebno za sprejem. V njem so zborovali odlični predstavniki: Giuliani, Leo, Bonomo in drugi. Najprej so sklenili postaviti cesarju na čast steber!

V Lokev so poslali 70 mož, da so izsekali lep marmornat čok. S 43 pari volov so s tem bremenom tri dni škripali po dragi Rosandre v Trst in ga privlekli na Veliki trg. Ko so ga ob zijanju vsega Trsta postavili 30. avgusta pokonci, se je vsem zdelo tako imenitno, da so začeli z možnarji pokati, kot da je cesar že tu.

Dva druga odbornika sta morala skrbeti za jedačo in pijačo. Spravila sta v škofovo palačo, tam je namreč veličanstvo jelo in spalo, osem sodov belega vina, nekaj sto butelj tokajca in renskega rizlinga. Za škofijo so postavili posebno stajo za teleta in velik kur-nik za nič manj ko tisoč piščancev. Ko je bilo poskrbljeno za želodec in grlo, so šli še k beneškim zlatarjem po veliko zlato čašo, večjo kot za Leopolda, da jo »zvesti Trsta pokloni cesarju!

Tako je bilo vse pripravljeno. Dne 9. septembra je cesar že prišel do Lipice. Naproti sta se mu pripeljala zastopnika mesta ba-

ron de Fin in Jurko. Vsak v kočiji, ki jo je vlekel po šest parov konj. Trst se je hotel postaviti. Za naslednji dan je bil določen

## VHOD V MESTO

To je bil pravi triumf. Dvanajst lipicancev je vlekel cesarsko kočijo. Pri vratih Riborgo je pričakovalo cesarski spreved mestno plemstvo na konjih. Dragonci, dva eskadrona, so na visokih konjih stali kot častna straža. Pri vratih so po starem običaju na zlati blazini ponudili cesarju mesne ključce. Cesar se jih je dotaknil prav milostno z roko in dejal: »Ohranite jih kot doslej v našem imenu. Med tem pa vam bomo ostali milostni.« Za ljudstvo pa je prišlo najlepše, ko je začel cesarjev zakladnik metati prave srebrnike. To je bilo drenja!

Na Velikem trgu je godba udarila cesarsko koračnico. Ko je Carolus šel mimo Leopoldovega kipa, se je spoštljivo odkril. Potem je zagledal še svoj kip in, tako pravijo stare zgodbe, je bil močno ginjen nad vdanostjo »svojega mesta«. Spreved se vije proti katedrali. Na spodnjih stopnicah stoje v vrsti kapucini, pred vhomom pa čaka škof Delmestri. Zdajci pristopijo kanoniki s srebrnim baldahinom in vodijo cesarja pred veliki oltar.

Po cerkvenem obredu je spreved krenil v škofijo na imeniten obed. Popoldne je bila slovesna avdijenca beneških poslanikov Cappella in Cornara. Tudi tu je bilo kaj paše za oči. Dvanajst pažev ju je spremljalo in šest in trideset palafrenjerjev je vodilo za uzde plemenite konje v dragocenih »šabrakah«. Med ljudstvo so pa deževali — cekini.

Drugi dan so bili zopet sprejemi. V imenu

mesta se je poklonil cesarju, sedečemu na prestolu pod baldahinom, Viljem Bonomo. Tudi beneška poslanca sta bila navzoča v svilenih črnih haljah z diamantnim oplečnikom okrog vratu. Na prsni sta pa v znak posebne cesarjeve milosti nosila portret Veličanstva, obsutega z briljanti. Tako so se častili in drug drugega za norea imeli.

Tretji dan so cesarju slovesno izročili tisto zlato kupo. Judje pa so se še bolj postavili. Njih odposlanstvo je namreč dalo cesarju zlato skledo, polno zlatnikov, ki so imeli vrezane podobe prvih dvanajstih rimskih cesarjev. Vladar je z zanimanjem poslušal nagovor judovskega velikega duhovna. Ko je ta dokončal, mu je pa nehote ušlo: »Amen!«

Naslednje dni so sledile regate na morju, obisk arzenala, razsvetljave tudi po okoliških gričih. Nekaj imenitnega in novega je bil veliki ples v mestni dvorani.

Vse to je trajalo pet dni. Enako slovesno kakor vhom je bilo tudi slovo. Obisk pa naj bi pokazal, da Avstrija skrbi za svoje pristanišče in da tudi prebivalci kar zadovoljno žive pod cesarskim ptičem. Pa ne eno ne drugo ni bilo prav tako od sile zares.

Po smrti cesarja Karla VI. je začel Trst kot trgovsko in pristaniško mesto močno napredovati. Dunaj je hotel imeti prav tu na jugu odprta vrata v svet. Zato je tudi skrbel za nove privilegije in svoboščine, ki jih je Trstu dajala zlasti nova cesarica.

## POD MARIJO TEREZIO

Prvi časi vladanja Marije Terezije, ki je bilo prav dolgo (vladala od 1740—1780), so bili kaj burni. Morala je braniti državne meje v dveh dolgih vojnah; v »nasledstveni« in v »sedemletni«. Ko je odtrobila vojna trobenta, se je začelo v državi blagostanje. To je prišlo prav tudi našemu mestu.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

## Beneška Slovenija - Kanalska dolina

### IZ SV. LENARTA

V naši dolini je nastalo pravcato vznemirjenj zaradi merjaseev. Ljudska domišljija jih vidi povsod. Ponoči so postali prava strahila zlasti za otroke.

Pred nedavnim se je orjaški merjasec zakadil v kmeta, ki ga je bil prej obstrelil. Revez se je komaj rešil pred razjarjeno zverjo. Splezal je na visoko drevo, toda tudi tu je bil v nevarnosti, ker je merjasec začel gristi deblo. Kmet je klical na pomoč, prišli so ljudje z vilami in lopatami ter ga rešili iz smrtne nevarnosti.

V zadnjih tednih so se merjasci pojavili tudi v Furlaniji; pri Manzanu so dva ustrelili.

### KOZICA

Na praznik farnega zavetnika sv. Egidija smo imeli letos izredno slovesnost. Duhovno nas je pripravil g. Walter iz Landarja, ki je res lepo pridigal. Slovesno mašo je bral kanonik Comand iz Čedad, petje pa je na harmoniju spremljal kapetan A. Specogna.

Popoldne je bila blagoslovitev novega pokopališča, ki so se je udeležili mnogi civilni in vojaški zastopniki. Do sedaj smo morali nositi mrliče v 5 km oddaljeni Sv. Lenart.

Značilno je, da ni bilo pri slovesnostih nobenega duhovnika iz okolice.

Pri nas imamo priletnega duhovnika, ki je prišel iz srednje Italije in je zelo podjeten.

Do nedavnega je izvrševal službo pismonoše; dvigal je pošto pri Sv. Lenartu in njegova kuharica jo je potem raznašala po hišah. Ko so nastavili pravega pismonošo, je duhovnik to službo zgubil.

Hudo nasprotuje tudi, da bi verniki molili v domačem jeziku. Trdi namreč, da vse to vodi v komunizem. Oblastva mu zato gre do zela na roko in mu pomagajo z izrednimi podporami. V listih smo lahko čitali, kako je komisar za javno zdravje v Rimu nakažal pol milijona lir v zdravstvene namene. In res ustanavlja sedaj naš vikar »materinsko šolo« (scuola materna) v Kozici. Vodi jo njegova kuharica, sedež pa je v neki zasebni hiši.

Po zaslugi našega podjetnega »gospoda nunc« bo v kratkem odpravljen komunizem ne samo iz cerkve, marveč tudi iz naših družin. Naši očetje so morali biti res neumni, da so več ko tisoč let bili »komunistični« in se zato vsi pogubili!

### ŽABNICE

Pretekli teden so odpeljali v bolnišnico v Gemoni 50-letno Rozalijo Moschitz. Ker ni mogla zvečer zaspati, se je poslužila uspavalnega praška. Ko ni ta takoj učinkoval, jih je zaužila toliko, da bi gotovo umrla, če bi je ne prepeljali takoj v bolnišnico. Pravijo, da je njeno stanje še vedno resno.

# IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

## Iz petega letnika Literarnih vaj

Ko smo zadnjič ponatisnili dva primera proze iz letošnjih Literarnih vaj, smo rekli, da se bomo še ustavili pri obširnem gradivu, ki nam ga ta dijaška revija nudi.

Danes si bomo za spremembo ogledali njih poezijo. Ta je mnogo skromnejša od proze ne samo po obsegu, temveč tudi po vsebini in obliki. Stiri najst pesmic petega letnika pripada osmim različnim avtorjem. Že to kaže, da izrazitejših pesnikov, ki bi se z vso vnamo vrgli na vezano besedo, Literarne vaje še nimajo. Vsebinsko so preproste, oblikovno pa večinoma le delno izdelane. Najboljše sta vsekakor dve pesmici, ki jih je napisala anonimna Milena s Trgavske akademije. Prva je:

### POMLADNA ZELJA

Zdaj bi rada bila cvet,  
bel cvet  
na tvoji srčni strani.  
Moje snežne dlani  
bi prav vse dni  
dihale vate sladko radost.  
O, kako teži ta skrivnost!  
Nj mi moč biti sami...

Druga pa je:

### OBČUTJE

V sinjino grebeta dve sloki veji  
osameli.  
Pomladni vetrovi  
so vse rožne cvete že razdeli.  
Dvoje  
cekinčkov zlatih spušča se z neba...  
Joj, kako v meni gloje  
misel žalostna!

Ti dve pesmici sta najbližji modernemu pesniškemu načinu izražanja osebnih čustev in doživetij: prost ritem, uporabljanje besed z blagovčnimi vokali in skrivanje odločilne misli za kakim simboličnim izrazom. (N. pr. Moje snežne dlani — bi dihale vate sladko radost.) Prav ta simboličnost izrazov je najmočnejša in hkrati najslabša stran teh pesmi. Najmočnejša zato, ker hoče pesnik z njimi doseči neko višjo, nadvsakdanjo stopnjo izražanja, najslabša pa zato, ker je simboličen izraz za bralca ali poslušalca pesmi le redko dovolj jasen, da bi ga mogla pesnikova misel popolnoma prevzeti in mu nuditi popolno ugodje, kot bi ga morala nuditi umetnina.

Mnogo preprostejše so pesmi Brune Pertot, ki jih je v petem letniku kar šest. Prva je:

### GORSKA SLEČ

Ob prepadu gorskem si rdela,  
v miznem ti predalu  
klone zdaj glavica vela,  
gorska sleč.  
A če ti cvetje mrtvo si,  
vselej, ko te zrem,  
spomin v meni oživi,  
kako sem trgala v planinah  
sredi te poletnih dni.

Kakor se ji je posrečil prvi del te pesnice, tako se ji drugi del ni, kot vidimo. Išče izhoda, kako zaključiti pesem s kako posebno krepko mislijo, a take misli ne najde in zabrede v vsakdanjost. Tudi ritem se ji čisto izgubi; tako imamo predstavo, kot bi gledali telovadca, ki ima lep zalet za skok, tik pred odskokom pa se mu zaplete korak in — skok se ponesreči.

Boljša je druga:

### V GOZDU

Bela steze mimo mene hite,  
nad mano tihe smreke;  
tu legla, zatisnila bi veke  
in pozabila vse, vse.  
Meglica bela pada v doline,  
izginja v prepade;  
izginja kakor moje nade,  
kot veselje moje,  
ki kmalu kot megla  
izgine.

Boljša, ko bi le ne bila tako tragična! Slutnja ali pa celo prepričanje, da bo kmalu konec veselja. Zakaj? Tako mlad človek — pa že taka potrost! Vsekakor žalovanje za mladimi, brezskrbnimi otroškimi leti. Ali pa morda res neizpolnjeni srčni upi. Toda take poezije imamo Slovenci že toliko, da je je kar preveč! Malo več vedrine, borbivosti, pripravljenosti za spoprijem s trdotami življenja — to nam je potrebno in to bi si želeli dobiti ravno od mladine, ki je polna sil.

Tretja njena pesem je:

### JESEN V PRIMORJU

Z lahкими krili  
je jesen prišla  
iz daljnih krajin,  
Primorje spremenila  
je v pravljico deželo sanj.  
Med skalami na Krasu  
je resje zagorelo  
in kakor žitno polje  
je morje zablestelo  
v jesenskem soncu.  
Galebi beli  
mu božajo gladino.  
Ti galebi beli,  
to rdeče resje,  
ta morska gladina!  
Občudujem te,  
te ljubim, domovina!

Ceravno je izraz, da je jesen prišla z lahкими krili, malo nenavaden (lahka krila — krila metuljev — so bolj prispodoba za pomlad!), je vendar ta pesem vse nekaj drugega, navdušujoča hvalnica našemu Primorju, ožji domovini mlade pesnice. Slika je podana tako, kot bi jo slikal slikar, navdušen nad predmetom svojega slikanja. Tu kaže pesnica že vidne znake sposobnosti za realistično podajanje (še le čisto na koncu pokaže svoj osebni odnos do predmeta!). To še bolje pokaže kasneje v pesmici:

### KULTURNE VESTI

Madžarski književnik Hercog Janos je prevedel v madžarsčino slovensko povest Jamnica, ki jo je spisal Prežihov Voranc. Prevod je razmeroma dober, čeprav ne prihajajo v njem do izraza živi opisi ter sočnost domačega jezika, ki so dragocene svojine Kuharjevih spisov.

Zahodnonemško podjetje Berolina — film je z jugoslovanskim podjetjem Avala-filmom končalo snemanje umetniškega filma Carjevič. Isto podjetje je posnelo v Jugoslaviji tudi film Cigan-baron.

Novi jugoslovanski umetniški film Dekletce in hrast, ki ga snema podjetje Jadran-film, bo končan do konca septembra in ga bodo predvajali v jugoslovanskih kinematografih verjetno že letos.

## VZGOJNI KOTIČEK

### Vzgojni pomen kazni

Don Bosco, veliki vzgojitelj pokvarjene in zanemarjene mladine, pravi: »Vse svoje vzgojiteljske sposobnosti moramo posvetiti misli, kako preprečiti zlo, ki razjeda mlado otroško dušo. Kdor ne vidi, kakšnega pomena je kazen za moralno vzgojo mladine, sanja z odprtimi očmi. Vendar naj bo kazen tako močna, da bo tudi vzgojno vplivala na mlado dušo.«

V nekem večjem trgovskem podjetju sta dva vajenca ukradla 20 kg kave. Gospodarju, ki je bil pameten in preudaren človek, je bilo težko izročiti dečka sodišču, ker je vedel, da ju s tem morda za vedno pogubi. Kaj je napravil? Poklical je starše, ki so bili popolnoma obupani. Kako tudi ne! Doma je vladala revščina, tej se je pa pridružila še sramota.

Ali je morda gospodar dečka odpustil? Ne! Oba sta ostala v službi. Toda kaznoval ju je tako, da sta morala ves mesec prekomerno delati. Zgodaj zjutraj sta prihajala na delo in ves njun prosti čas sta bila zapo-

### V MEGLI

Nad Trstom težka megla  
kot sivi plašč leži,  
nikogar, ki bi hodil tod,  
v večernem mraku ni.  
Samotna ulica in tiha,  
le tam na koncu ceste  
slabotna lučica brli  
kot ugašajoči pramen sveče.  
Ob vozičku stari mož sedi  
in mraku, megli kostanj peče.

Prav dejstvo, da je našla svoj pesniški predmet čisto izven sebe, izven svojih čustev, in ga znala tako zadovoljivo podati, daje upanje, da bo pesnica lahko nadaljevala, še mnogo napisala in pri delu tudi našla ter si utrdila pesniški izraz. Pesnik, ki so mu za predmet le čustva, se namreč kmalu izpoje ali pa zaide v ponavljanje in postane nepreprečevalen.

Bolj osebni sta še njeni pesmi Dan umira in Dežuje. Glavna misel obeh je hrepenenje po nečem daljnem, slutenem, a ne točno oblikovanem. Tako: ... Zdaj pridí, noč tiha, da se v sanje potopim, da s srcem v nebo do zvezdic pohitim. Ali pa: ... in tiho hrepenenje me vleče, kjer je pomlad itd. Kljub temu hrepenenju po nečem abstraktnem pa je Pertot Bruna kot pesnica trdno na domači zemlji, saj v vsakem njenem delu najdemo ali Kras ali morje, domači gozdič, tržaško meglo in dež ali celo Trst sam. To zajemanje snovi iz Trsta in tržaške okolice je vidno tudi pri večini pisateljev Literarnih vaj, ki pišejo v prozi. To je zelo hvalevredno. Če se bo, kot upamo, iz teh mladih talentov ta ali oni s časom povzpeli med prave slovenske pesnike ali pisatelje, nam bo na eni strani lahko podal nekaj, česar slovenska literatura še nima, a zelo pogreša: namreč roman velemesta, na drugi strani pa bo lahko v najbolj neprisiljeni obliki izpričal našo navzočnost na tej zemlji.

Britanski filmski delavec Brown bo snemal barvast film o turističnih lepotah zahodne istrske obale. Film bo prikazoval naravne lepote in zgodovinske znamenitosti Pulja, Rovinja, Poreča in njihove neposredne okolice.

Na mednarodnem kongresu za interno medicino, ki bo konec septembra v Stockholmu, bosta sodelovala tudi dr. Ivan Tavčar iz Ljubljane in dr. Zdenko Radošević iz Zagreba.

»Pa kakor so v telesnem organizmu nekateri organi navidezno neznatni, v resnici pa velikega pomena za telesno zdravje in moč, tako imajo v veliki družini narodov tudi majhni narodi svojo važno vlogo. Če bi uničili majhne narode, bi nastala pogubna trenja med večjimi sosedi. Tako nas narava sama uči, da se morajo narodi med seboj spoštovati in podpirati ter da imajo tudi mali narodi sveto pravico do svojega obstoja in razvoja.« (Dr. Jakob Ukmar.)

slena. Pod tem pogojem jima je gospodar odpustil zagrešeno dejanje.

Dečka sta kazni prestala z vso vestnostjo, ker sta se zavedala, da ju gospodar ni kaznoval izlobe, ampak zato, da bi se poboljšala.

To je bila uspešna in vzgojna kazen. Ali ne bi tudi v družini slično kaznovali naše otroke za njihove prestopke?

Pred leti sem prišel na obisk k znani družini. Na stopnicah sem srečal domačega sinčka in služkinjo, ki sta čistila vežo in stopnice. Začudil sem se dečkovi pridnosti. Pa mi je raztolmačila mati, kako je prišlo do tega.

Sinček se je v materini odsotnosti predrzno in gospodovalno obnašal do služkinje. Ko se je mati vrnila domov, je opazila, da je bila služkinja objokana. Hitro je zvedela za vzrok njene žalosti. Svojega sinčka je kaznovala in ponižala tako, da je moral z njo očitati vežo in stopnice.

Mislím, da je bil deček po taki kazni temeljito ozdravljen.

S pretepanjem in preklinjanjem ne opravimo nič. To so samo trenutni uspehi, kasneje se otrok temu privadi in kazni izgubi na svojem učinku.

# GOSPODARSTVO

## HOČEŠ IMETI DOBRO VINO?

Poslušaj: 1. Grozdje potrgaj čim kasneje. Septembrsko sonce bogati jagode s sladkorjem in bi bilo škoda slehernega sončnega dneva. Naravnega grozdnega sladkorja ne moreš nadomestiti s kupljenim. Za prodajo vina je to prepovedano, domača pijača pa ni tako okusna, če je umetno sladkana in nima grozdnega sladkorja. Ko se v jagodi tvori sladkor, se spreminjajo tudi razne kisline, in prav te kisline dajo vinu prijeten okus. Zato moraš pozno trgati.

2. Če je le mogoče, ne trgaj mokrega grozdja. V klet spravljaj nezmečkano grozdelje! Ne more dati dobre kapljice grozdje, ki ga v vinogradu zmečkamo in ga potem pustimo na soncu. Tedaj se razvijajo mnoge škodljive glivice, posebno očetne ali kisove.

3. Skrbno loči gnilo grozdje od zdravega. Če je gnilega grozdja malo, naredi iz njega kis za domačo uporabo. Če pa ga je mnogo, vmošti ga posebej in na vsakih 100 kg grozdja dodaj 15 gramov metabisulfit ali še boljše od 30 do 40 gramov amonijevega fosfata. Nato grozdje zmasti, drži mošt v posebni posodi in po dveh dneh loči mošt od gošče ter ga primešaj k moštu iz zdravega grozdja. Tudi zdravemu grozdju dodaj približno polovico prej navedene količine metabisulfit ali amonijevega fosfata.

4. Posoda in kletni prostori naj bodo zdravi. Klet pobeli in požveplaj.

5. Mošt naj kipi pod kipno veho, ker drugače bo bruhal; okoli vehe in po dogah se bo zbirala umazanija, okrog pa bo letalo na tisoče mušic, ki jih imenujemo kisove, ker prenašajo glivice kisove ali očetne kisline.

6. Med vrenjem mošta je v sodu navadno za 10° C višja toplota kot v kleti. Najboljše vino dobimo, če mošt pokipi pri čim nižji toploti, in sicer pri 23° do 24° C v sodu. Toploto merimo s toplomerom, katerega bi morali imeti v vsaki kleti.

Nadzirati moramo ne samo toploto v kleti, temveč tudi v sodu. Če se toplota v sodu dvigne in približa 28° C, moramo najprej klet ohladiti. Ako to ne zadostuje, moramo sode pokriti z mokrimi vrečami, v skrajnem primeru pa kipeči mošt pretakati. Odtočimo ga pri pipi, prilijemo pri veli in tako se mošt nekoliko ohladi. Če toplota v sodu preseže 28° ali celo 30° C, nastane tako imenovano manitno kipenje in vino postane grenko-sladko. Te grenkobe ni mogoče več odpraviti.

## OBDELOVALNE ZADRUGE

Obdelovalne zadruge lahko razpolagajo s svojo zemljo ali pa z zemljo, ki jo vzamejo v najem. V zadnjih letih prejšnjega in v prvih desetletjih tega stoletja so bile ustanovljene mnoge take zadruge v Franciji, Spaniji in posebej v Italiji. Zemljiški mali najemniki in kmečki delavci so se združevali, jemali v najem večje posestvo, da bi ga skupno obdelovali in si razdeljevali pridelke oziroma dohodke. V Italiji so se obdelovalne zadruge imenovali «affittanze collettive». Zanje se je zavzemala takratna socialistična stranka.

V nove zadruge so vstopali predvsem kmečki delavci, ki so upali, da bodo imeli več delovnih dni na leto. Prej so bili odvisni

od veleposestnika, ki jih je najel ob največjem delu in jih odpustil, brž ko je bilo delo opravljeno.

Obdelovalne zadruge obstajajo še danes, a so se preimenovala v delovne zadruge (cooperative di lavoro). Zaradi sporov, ki so nastali med člani, se je popolnoma spremenil notranji ustroj zadrug. Nekateri člani so se pritoževali, da se drugi ne držijo delovnega urnika, da se izogibljuje težjih del in da lenuharijo. Pridelki so bili seveda temu primerno bogati.

Sprememba je bila v tem, da so vsakemu članu odmerili neko površino zemlje, ki jo je zadruga imela v najemu. Član je plačal del najemnine in vsi pridelki so bili njegovi. Na razpolago so mu bili zadržni stroji, za katere je plačal odškodnino. Ponekod je zadruga skupno obdelovala neko površino.

V delovnih zadrugah sta ohranjeni osebr svoboda in iniciativa; delavci so ljudje.

## KOLHOZI

Ime »kolhoz« je spojka dveh kritic »Kolektivno Hoz-ajstvo«, kar pomeni skupno gospodarjenje. Prvi kolhozi so nastali leta 1931, ko je začel Stalin razlaševati ruskega kmeta in ga je spravil v kolhoze. Ker so se kmetje upirali, so jih s pravo komunistično krutostjo pobijali na milijone.

Če bi organizatorji kolhozov poznali kmečko dušo in delo ter bi nekoliko proučili razvoj obdelovalnih zadrug, bi prav gotovo ne bilo toliko smrtnih žrtev in toliko pomanjkanja.

S kolhozi so delali poskuse. Končne oblike do danes niso našli in je tudi ne bodo, dokler bodo prepričani, da lahko vodijo kmetijstvo tako kot industrijo, to je z navadnimi plačanimi delavci. Kmečkoga dela ne moremo planirati do podrobnosti, pridelka

## V Sportni bregled

### NOGOMET

Jesen je prišla v deželo in z njo nogometna sezona. Preteklo nedeljo so ljubitelji »okroglega usnja« prvič napolnili stadione in dali duška svojim nebrzdanim nasladam. Tisti, ki niso prisostvovali poteku, so pa doma nestrpnost pričakovali samo konca, rezultate, kateri jim naj bi pomagali doseči srečo v obliki »sisalovih milijonov«.

Prvo kolo prvenstva je pokazalo sliko, ki je sicer približna, ali vendar v glavnih obrisih verna podoba trenutnega stanja nastopajočih enajstoric. Kot smo že dejali, je odločilni činitelj močne enajstoričice denar. Sportne družbe, ki razpolagajo z močnimi denarnimi sredstvi, imajo lahko tudi močne klube in obratno.

Tako je letos izbrana družba »boljših« sledeča: Milan, Inter, Fiorentina, Juventus in Bologna. Med vsemi pa bo letos na vsak način najprivlačnejša enajstoričica »Milana«. Ima v svojih vrstah kar štiri tužje, ki bodo »nasuli« nasprotnikova vrata z mojstrskimi goli. Imena Nordahl, Schiaffino, Soerensen, Liedholm, Ricagni so dovolj velik porok za našo trditve. In že to nedeljo so to dokazali, ko so »Triestino« odpravili s 4:0. Domačemu moštju je bil že naprej usojen poraz, ali tako občutnega ni nihče pričakoval. Moštju »Triestine« manjka »železna roka« in če te ne bo vzpostavila, bo verjetno letos zopet med kandidati za cono B.

Nedeljski izidi so sicer realni, edino presenečenje je poskrbela Sampdoria, ki je v Rimu na olimpijskem stadionu nepričakovano odpravila Lazio s 3:1.

pa niti približno. Brez ljubezni do zemlje, do drevesa, do živine v kmetijstvu ni uspeha.

Komunistični režimi nimajo ljubezni do kmetijstva, ker ga ne morejo materializirati in je uspeh prevečkrat odvisen od sil, ki so komunistom nedosegljive. Vsi komunistični režimi izrabljajo kmetijstvo v industrializacijske načrte, katerih izvedba zahteva mnogo delovne sile, ta pa zahteva kmetijske pridelke po nizkih cenah. Posledica: kmetje bežijo z rodne grude v industrijska središča, kmetijstvo propada, domači kmetijski pridelki ne zadostujejo.

Zato so v vseh komunističnih državah pridelki nezadostni, čeprav so bile te države prej poljedelske, ki so metale na svetovni trg mnogo kmetijskih pridelkov.

V nekaterih državah so to že uvideli in so krenili na druga pota, v drugih vztrajajo na zgrešeni poti, na Kitajskem pa so šele začeli uvajati kolhoze, to pa z brutalno silo.

## STARA DETELJIŠČA PREORJI

sedaj, če hočeš že letos sejati ozimno pšenico. Delo mora biti izvršeno septembra meseca, da pomre večji del plevela in deteljnih korenin; konec oktobra ali sredi novembra vseješ pšenico.

Njivo boš moral pred setvijo še enkrat preorati in jo pognojiti z umetnimi gnojili. Potreboval boš žveplenokisli amonijak, kalijevo sol in superfosfat v razmerju 2:2:6, kar pomeni, da pognojiš 100 kv. metrov površine z 2 kg žveplenokislega amonijaka, 2 kg kalijeve soli in 6 kg superfosfata.

## NISO HOTELI ZA ŽELEZNO ZAVESO

Najbolj cenjene pasme oslov imamo v Italiji. Znani sta pasmi z otoka Pantelleria in iz Martina Franca. Tu je nekaj oslov kupila ogrska vlada, a ko so jih spravljali v železniške vozove, so se osli močno upirali. En mož je moral vleči za vrv, 8 pa jih je moral žival potiskati. Seveda ni šlo brez brc.

V vsej italijanski A-ligi je enajstoričica Lazio najbolj čuden pojav, ki si ga je težko razlagati. Moštvo ima 8 prvovrstnih elementov, ali v 90 minutah zelo malo pokažejo, čestokrat razočarajo. Kje je vzrok? Pravijo, »v smolki«.

Po vsem tem lahko sodimo, da bomo letos v Trstu videli nekaj nedelj lep nogomet, ki bo za tržaške ljubitelje veliko doživetje.

V Jugoslaviji pa je letošnja jesen res obilna za nogomet. Že tri tedne odigravajo državno prvenstvo. To je letos na moč pestro, obenem pa se pripravljata državna reprezentanca, ki ima v teku meseca kar 4 mednarodna srečanja. V četrtek nastopi v Cardiffu proti reprezentanci Wallesa, nato v nedeljo v Saarbrücknu proti Posarju, teden dni kasneje na Dunaju proti Avstriji in 17. oktobra v Sarajevu proti Turčiji. Bogat spored, toda ali je to koristno, je drugo vprašanje.

Jugoslovansko moštvo bo vsaj v prvih dveh srečanjih pomlajeno z novimi močmi, in sicer z Jočićem, Lipušinovičem, Spajičem in Mantulo. Napad bosta vodila stara »asa« Bobek in Vukas. Obramba pa bo brez Čajkovskega in Crnkovića. S temi poizkusi bo Jugoslavija lahko v doglednem času postavila novo pomlajeno moštvo, vredno starega, in s tem rešila svojo nogometno krizo, ki so jo močno občutili na zadnjem svetovnem nogometnem prvenstvu v Švici.

## LAHKA ATLETIKA

25. in 26. sept. bo v Sarajevu mednarodno atletsko srečanje Jugoslavija : Norveška. Dvoboj bo velikega pomena z ozirom na lanskega. Kajti Norvežani so letos močno napredovali, o jugoslovanskem napredku pa ne moremo govoriti. Sodijo, da bo letos Norveška favorit in s tem Jugoslavijo preskočila v evropski lestvici.



## ZA NAŠE NAJMLAJŠE

## Tarzan, sin džungle

št. 18



Odrli ji je kožo in se vrnil k svojemu rodu. Vsi so se zbrali okrog njega razen Kerčaka. Nenadoma je kot blazen planil med opice in krljčal: »Tarzan, stopi doli in poskusi se z menoj!«



Z grozo so opice sledile boju. Tarzan je izdrl svoj nož in ga zasadil Kerčaku tik pod srce. Z groznim rjojenjem se je Kerčakovo telo zakotalilo na tla. Glavar je bil mrtev in lord Greystoke je zasedel njegovo mesto.



Opice so bile z novim krajem zelo zadovoljne. Hrane je zadostovalo, spore je poravnala njegova modrost, rod je odvedel v neraziskane kraje, hkrati pa je čedalje bolj iskal samote.



Krajevanje mu je presedalo in hrepenel je po skrivnostni koči na sončni obali. Bolj ko je odrasčal, bolj je čutil, da se njegova pot loči. Mir in samota v koči mu je bila ljubša od kraljevih dolžnosti.



Se enega sovražnika je imel. Na vsak način je hotel ukrotiti brez loka ali noža hudobnega Terkoza. Ne koč je Terkoz pretepel staro samico in se upri Tarzanovemu pozivu, naj odneha. To je bil povod k poznejšemu boju.



Od takrat, ko ga je bil gorila Bolgani tako strašno razmesaril, Tarzan ni doživel tako hude borbe. Zmagal je, a sovražniku ni vzel življenja. Prisilil ga je le na krik: »Kagoda«, kar bi pomenilo »Vdam se!«



Ob mraku je Tarzan sklical stare samice okrog sebe. »Odhajam,« je rekel, »izbrati si morate drugega vladarja, jaz se ne vrnem nikoli več!« Zapustil je rod in šel iskat taka bitja, kakor je bil sam.



Mnogo dni je preteklo, predno se je Tarzan opomogel po boju s Terkozom. Nekega dne je srečal in napadel tri črнке ter jim vse pobral. Domačini, ki so bili zdaj že do dobrega zbegani, so ga imeli za nevidnega strašnega boga.

## Skrivnost

## DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»To je nemogoče, Petrie. Ti misliš na tajne hodnike in slično. Teh ni. Eltham je premeril sleherno pod zemljo. Nobena mišja luknja ni ostala neopažena; kar se pa tiče rova pod nasipom, je treba vedeti, da je hiša zgrajena na čvrsti gmoti rimskega zidovja, nekdanjega tabora iz Hadrijanovih časov. Videl sem zelo star načrt nekdanjega samostana Round Moat, kakor so ga imenovali. In v njem ni nikakega vhoda in ne izhoda razen po stopnicah. Kako so torej ubili psa?«

S pipo sem potrkal po drogu mreže. »Tu smo pa v temi,« sem odgovoril.

»Mi smo sploh vedno v temi,« je dejal Smith. »Naša nevarnost ni večja v Norfolku kakor v Londonu. Toda kaj nameravajo? Tisti človek s skrinjico in instrumenti — kakšnimi instrumenti? Potem prikazen zelenih oči snoči. Ali so to lahko bile oči Fu-Mančuja? Ali nameravajo kakšno posebno svojevrstno nasilje — kak zločin, ki zahteva navzočnost mojstra?«

»Mogoče naj prepreči Elthamov odhod iz Anglije, ne da bi ga umorili.«

»Prav tako. Nemara ima navodila, naj bo milostljiv. Toda Bog pomagaj žrtvi kitajske milosti!«

Potem sem se podal v svojo sobo. Iznova sem si natlačil pipo in sedel k odprtemu oknu, ne da bi se slekel. Ko sem si predstavljal sliko strašnega kitajskega doktorja, me spomin na njegovo obličje z njegovimi s kopreno zastrtimi očmi ni mogel več zapustiti. Misel, da je ta hip morda kje v bližini, je bila grozotna. Tuljenje in lajež buldoga ni hotelo prenehati.

Ko je bilo v Redmoatu že vse tiho in pokojno, je edinole zateglo žalostno lajanje psa zvenelo skozi noč: v vsem je bilo nekaj pretečega. Sedel sem ob oknu in zrl čez položno trato, kjer se je grmičevje kazalo kot nekak črn otok v zelenem jezernu. Mesec je plaval po jasnem nebu, zrak pa je bil topel in poln blagih vonjav. V tistem grmičevju je bil Denbyjev ovčar našel svoj zagonetni konec — istotam je tista stvar, ki jo je videla Miss Eltham, izginila. Kakšna skrivnost je tičala tam notri?

Pes je umolknil. Kakor včasih ura, ki se je ustavila, zbudi spečega človeka, tako me je tudi nenadna tišina, ko buldog ni več lajal, čemur sem se že bil privadil, zbudila iz sveta mračnih predstav. Pogledal sem na uro v luninem svitu. Bilo je dvanajst minut čez polnoč. Ko sem vtaknil uro spet v žep, se je iznenada zopet oglasil pasji lajež, toda zdaj z glasom besne togote. Izménoma je nekaj časa tulil, potem pa reučal in to na čisto nov, meni neznan način. Rožljanje in trušč, ki ga je povzročil, ko je skočil do konca svoje veri-

## VALUTA — TUJ DENAR

Dne 22. septembra si dal oz. dobil za		
ameriški dolar	633—635	lir
avstrijski šiling	23.75—24	lir
100 dinarjev	95—100	lir
100 franc. frankov	165—170	lir
funt šterling	1670—1695	lir
pesos	20—22	lir
švic. frank	147—147,75	lir
nemška marka	147—149	lir
zlato	718—720	lir

## RADIO TRST II

Nedelja, 26. septembra ob 8.45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 17.00: Koncert moškega zbora »Lipa« iz Bazovice. 19.00: Novice iz delavskega sveta. 21.00: Puccini: GIANNI SCHICCHI, opera v enem dejanju.

Ponedeljek, 27. septembra ob 14.25: Vaški kvintet. 18.40: Koncert pianistke prof. Mirce Sancinove. 19.00: Mamica pripoveduje. 20.15: Zbor slovenske filharmonije. 22.00: Književnost in umetnost.

Torek, 28. septembra ob 13.00: Glasba po željah. 19.00: Sola in vzgoja. 20.05: Marijan Lipovšek: Orglar, cantata. 21.00: Radijski oder — Lee Thompson: UMOR BREZ ZLOČINA.

Sreda, 29. septembra ob 19.00: Zdravniški vedež. 20.05: Tretji del cantate »Sonetni venec«. 21.00: Aktualnosti. 21.15: Koncert violinista prof. Karla Sancina. 22.00: Književnost in umetnost.

Četrtek, 30. septembra ob 14.25: Ženski kvartet. 19.00: Mamičina povestica. 20.05: Slovenski oktet. 21.00: Dramatizirana zgodba. 22.30: Chopinove skladbe.

Petek, 1. oktobra ob 13.00: Glasba po željah. 20.05: Vokalni tercet. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 21.15: Slovenske samospeve poje baritonist Samo Smerkolj. 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 2. oktobra ob 13.30: Slovenski motivi. 16.00: Oddaja za najmlajše. 17.30: Rimski Korsakov: Šeherezada. 20.05: Zbor slovenske filharmonije. 19.00: Pogovor z ženo. 21.00: Iz operetnega sveta.

## VPRAŠANJA IN ODGOVORI

**Vprašanje št. 26.** Rad bi vedel, če se pri nas izplača rediti piščance na način, ki ste ga opisali v vašem listu, 26. 8. t. 1. Koliko bi stal pri nas kilogram »krmne mešanice«? Kje dobimo antibiotike? Koliko prebavljivih beljakovin in škroba ima 1 kg zmlete koruze, 1 kg sojine moke, 1 kg moka iz deteljnih listov in 1 kg moka podzemnega oreška?

**Odgovor.** Ali se nekaj izplača ali ne, je odvisno od višine proizvodnih stroškov in tržne cene, ki jo ima neki predmet. Če računamo v lirah, vidimo, da so pri nas piščanci sorazmerno mnogo dražji kot v Združenih državah. Tudi »krmna mešanica« bi bila pri nas dražja, toda ji ne moremo določiti cene, ker nimamo na razpolago sestavine »BM-500« in ker je težje dobiti vitamin B-12 v primerni obliki ter antibiotike. Slednje uporabljajo pri nas samci v medicini in jih prodajajo v lekarnah. Prav gotovo pa bodo v kratkem cenejši in jih bodo uporabljali tudi v druge namene, kakor delajo v ZDA kjer redno mešajo razne antibiotike, posebno au-

reomicin, med živalsko krmo. Kg zmlete koruze vsebuje okoli 80 gramov prebavljivih beljakovin, kg sojine moke 350, kg moka iz deteljnih listov 120, kg moka iz podzemnega oreška 160 gramov. Škroba ima pa zmlata koruza 75 gramov, sojina moka 70, moka iz deteljnih listov 35, moka podzemnega oreška 68 gramov.

**Vprašanje št. 27.** Često slišimo, da izhaja človek iz opice. Kaj pravita k temu vera in kaj znanost?

**Odgovor.** Ali je Bog napravil človeka iz ilovice ali iz česa drugega, ali je za to uporabil opico ali kakšno drugo žival, to za vero ni važno. Važno pa je, da je Bog vdihnil človeškemu stvoru neumrjočo dušo, ki se po njej človek bistveno razlikuje od živali. To je nauk vere. Znanost pa izključuje, da bi se človek razvil iz opice ali kakšne druge živali. Moderna biologija in genetika, veda o življenju in dedovanju, izključujeta, da bi mrtva materija — gmota sama od sebe mogla postati živa in da bi se iz živali izvirajoče človeške osebe mogle naprej množiti. Nastalo bi verjetno tako stanje kot pri mezgih, oziroma mulah, ki se med seboj ne razmnožujejo ne po očetovi ne po materini črti. Današnje znanstvo se vedno bolj približuje svetopisemskemu nauku o ustvaritvi človeka oziroma dveh ljudi, moškega in ženske. Zveza med vsemi rodovi na svetu, bodisi med Eskimom in divjakom iz Avstralije, med afriškim prtilkavcem in divjakom Ognjene zemlje, med Evropejcem in Indijancem itd. je rodovitna in rodovitno je tudi potomstvo. Milijski poskusov v rastlinstvu in tisočih v živalstvu so dokazali, da je križanje zelo omejeno, ker zadenemo povsod na nerodovitnost. Zato pa si ni človeštvo odkar pomni zgodovina vzgajilo nobene nove domače živali kljub vsem modernim sredstvom. Niti vmesne oblike med ovco in kožo ni bilo še mogoče vzgojiti.

**Vprašanje št. 28.** Ali je res, da mleko, pomešano s kavo, ni tako redilno kot mleko samo? Ali je res, da je prava črna kava mnogo bolj škodljiva kot mlečna?

**Odgovor.** Če zaužijemo mleko samo, izrabimo naše telo vse sestavne dele mleka: maščobe, beljakovine, sladkor in ostalo. Ako dodamo mleku prave kave, se del mlečne beljakovine združi s kofeinom (snov kot nikotin v tobaku) v neraztopno snov, ki neprebavljena zapusti naše telo. Torej nekaj mlečne beljakovine se zgubi. Iz istega razloga zgubi kava, če ji pridaš mleka, na dražilni moč in ne vpliva tako močno na naše živce kot čista kava. Zato bi živčni ljudje ne smeli uživati kave same, temveč kvečjemu pomešano s mlekom. Najbolje bi pa bilo, če bi pili samo mleko.

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu  
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

## TEDENSKI KOLEDARČEK

24. septembra, petek: Kvatre — Marija D. — Radivoj  
25. septembra, sobota: Kvatre — Firmin — Uroš  
26. septembra, nedelja: Justina — Stojslava  
27. septembra, ponedeljek: Kozma in Dam. — Radomira  
28. septembra, torek: Venceslav — Vidica  
29. septembra, sreda: Mihael — Stojan  
30. septembra, četrtek: Hieronim — Jakica

Za zdravje in dober okus

Radenska voda

Uvoznik in glavna zaloga  
ZADR. KONZORCIJ TRGOVCEV  
Z JESTVINAMI  
Trst, Valdirivo 3 - Tel. 35-034

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS  
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

ge, je stresalo kajbo, h kateri je bil priklenjen. Prav ko sem vstal in se naslonil čez okno, da bi lahko videl ogle hiše, se je odtrgal.

S hripavim laježem se je zagnal kvišku in slišal sem, kako je njegovo težko telo butnilo ob leseno steno. Potem je sledil čuden, goltniški krik... in pasje renčanje je za hišo zamrlo. Obležal je. Toda tisti goltniški glas ni prišel iz psa. Kaj neki je zasledoval?

Na katerem mestu je njegova divjačina izginila v grmičevje, ne vem. Vem zgolj to, da nisem videl prav ničesar, dokler gibčna postava psa ni švignila čez trato in potem v podrast. Potem me je rahel šum nad menoj in na moji desnici prepričal, da nisem bil edini opazovalec tega prizora. Se bolj sem se nagnil skozi okno.

»Ali ste vi, Miss Eltham?« sem vprašal.

»O, gospod doktor!« se je oglašila, »tako sem vesela, da bedite. Ali ne morete ničesar storiti? Psa bodo ubili.«

»Ali ste videli, kaj je zasledoval?«

»Ne.« je odvrnila — in hitreje zadihala.

Ta hip je neznana postava brzela čez trato. Bil je možki v modri nočni halji, ki je visoko pred seboj držal svetilko, v desnici pa revolver. Ravno kar sem v njem spoznal Elthama, ko je planil v grmičevje za sledovi psa.

Toda tista noč nam je prinesla še eno presenečenje, kajti začul sem Smithov klic: »Nazaj! Pojdite nazaj, Eltham!«

Zdrvel sem na hodnik in navzdol po stopnicah. Pročelna vrata so bila odprta. Strašen boj se je odigral v grmičevju med buldogom in še nečim. Ko sem prišel do trate, sem srečal Smitha popolnoma oblečenega. Pravkar je skočil z nekega okna v prvem nadstropju.

»Ta človek je blazen!« je siknil. »Kdo ve, kaj tam preži! Ne bi bil smel iti sam!«

Skupaj sva jo ubrala proti migljajoči svetlobi Elthamove svetilke. Glasovi borbe so nenadoma prenehali. Opotekel se je čez šture in bičana od nizkih vej sva hitela dalje proti mestu, kjer je duhovnik klečal med grmi. Pogledal naju je s solznimi očmi, kakor sva pri motni luči opazila.

»Poglejta!« je zakričal.

Pes mu je ležal ob nogah.

Bilo je ganljivo, če je človek pomislil, na kak način je neustrašna žival našla svoj konec. Ko sem se sklonil nad psom in ga preiskal, sem z veseljem spoznal, da še živi.

»Vlecite ga ven, še živi.« sem dejal.

»Pa brž,« je velel Smith ter gledal na vse strani.

Tako smo vsi trije odhiteli s tistega strašnega mesta in vlekli psa s seboj. Nič nas ni oviralo. Nikak šum ni motil nočne tišine.

Ob robu trate smo naleteli na napol oblečenega Denbyja in kmalu nato se je prikazal tudi vrtnar Edwards. Bleda lica služabnikov so se pojavila na enem oknu, Miss Eltham pa je vprašala skozi svoje okno:

»Ali je poginil?«

»Ne.« sem odgovoril, »le omamljen je.«

Nesli smo psa okoli do dvorišča, kjer sem mu pregledal glavo. Na njej je bil videti udarec s težkim topim orodjem, toda lobanja ni bila počena. Ni lahka stvar ubiti buldoga.

(Nadaljevanje prihodnjic)